

УДК 336.71

В. П. Гмиря,
к. е. н., доцент кафедри банківської справи,
Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ)

КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ

Victoria Gmirya,
PhD, associate professor, associate professor of chair of banking
University of Banking of the National Bank of Ukraine, Cherkassy's Institute of Banking

CREDIT POTENTIAL INVESTMENT BANKING SECTOR AREA

В статті розглянуто питання розвитку кредитно-інвестиційного потенціалу банківського сектору регіону. Визначено основні проблеми, які пов'язані з формуванням ресурсної бази банків для довгострокового кредитування галузей економіки регіону. Розроблено пропозиції щодо капіталізації ресурсної бази банків за рахунок використання економічних методів та важелів.

The paper considers the issue of credit and investment potential of the region's banking sector. The main problems relate to the resource base for long-term lending bank of industries in the region. The proposals regarding the capitalization of banks resources through the use of economic methods and instruments.

Ключові слова: банки, інвестиції, кредит, капітал, капіталізація, економічні важелі, економічні методи, потенціал, регіон.

Keywords: banks, investments, credit, capital, capitalization, economic instruments, economic methods, potential region.

Актуальність теми. Важливу роль в економіці України відіграє банківська система, функціонування якої можливе в розрізі інтересів всіх господарюючих суб'єктів та дестабілізація якої може призвести до глибокої фінансової кризи. Банківська система концентрує величезні грошові капітали, забезпечує їх міжгалузевий і міжрегіональний перерозподіл, обслуговує поточні виробничі потреби та інвестиційні потреби підприємств. Враховуючи вище перераховане, можна стверджувати, що забезпечення надійності діяльності комерційних банків відноситься до одного з найважливіших завдань, що стоять перед державою. Крім того, глобалізація фінансових ринків, посилення міжнародних взаємозв'язків України у міжнародному економічному просторі, посилення конкуренції зумовлює вивчення питання забезпечення надійності та фінансування кредитно-інвестиційної діяльності банків.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні аспекти вивчення кредитно-інвестиційного потенціалу банків України входило в орбіту досліджень науковців: Гесць В.М. [1], Кириченко О. А. [2], Майборода Л. [3], Уманцев Ю. [4], Яременко С. [5], Сомик А.Я. [6] та інші.

Виклад основного матеріалу. Здійснення діяльності банку в напрямку довгострокового кредитування економіки зумовлено наявністю ресурсів, які визначають інвестиційні можливості кредитної організації. В цілому, масштаби банку визначаються його потенціалом, під яким розуміють сукупність грошових ресурсів, матеріальних та нематеріальних активів, якими володіє кредитна організація: до грошових ресурсів відносяться власні, залучені чи позичені ресурси; до матеріальних активів – основні та оборотні виробничі фонди; до нематеріальних активів – репутація банку, вплив та зв'язки, використання сучасних технологій обслуговування клієнтів та ін.

Для реалізації довгострокового кредитування банк повинен мати кредитно-інвестиційний потенціал. Так, вчені дають таке визначення кредитного потенціалу банку – як величина мобілізованих в банку ресурсів за мінусом резерву ліквідності. [5] В той же час дане поняття відноситься до всіх форм банківських кредитів і не відображає якісної характеристики потенціалу банку.

Під інвестиційним потенціалом розглядають максимально можливу сукупність всіх власних ресурсів (фінансових, матеріальних, науково-технічних, кадрових), що накопичені в результаті попередньої господарської діяльності даного суб'єкта, які можна використовувати для забезпечення інвестиційної діяльності. [6]

Враховуючи синтез понять кредитний потенціал та інвестиційний потенціал можна запропонувати таке твердження кредитно-інвестиційного потенціалу – це сукупність фінансових, матеріальних та нематеріальних активів, які знаходяться у власності кредитної організації, в межах яких можливе проведення кредитування з метою реалізації інвестиційних проектів.

Фінансовими джерелами кредитно-інвестиційного потенціалу є власний капітал банку та залучені ним засоби на довгостроковій основі.

Рівень розвитку банківської системи Черкаської області визначається станом банківської системи, діяльністю галузей економіки країни, політичною та соціальною політиками країни.

Банк як самостійний фінансовий інститут, акумулюючи тимчасово вільні кошти юридичних осіб і населення, активними операціями формує серйозні вливання в економіку регіону у формі інвестицій, фінансуючи окремі напрямки економіки суб'єктів господарювання. Регіональний банківський сектор - є системою регіональної економіки, без якої неможливо здійснення функціонування та розвитку реального сектора економіки регіону. Регіональні банки є по-справжньому опорними для цілих територій. Більшість з них існують далеко не перший рік. Ними накопичений певний досвід роботи, вони навчилися виживати в кризових умовах. Регіональні банки добре знають місцеву специфіку, користуються довірою клієнтів в регіонах і, як правило, можуть розраховувати на підтримку регіональної влади. Як правило, відносини регіональних банків з господарюючими суб'єктами мають довгострокову основу. Саме ці банки зацікавлені у збереженні та розвитку підприємств, вони найбільш повно враховують інтереси малого та середнього бізнесу, невеликих виробництв, без яких збалансоване економічний розвиток регіону просто неможливо. Цей факт неперечно свідчить про значущість і необхідність розвитку регіональних банківських систем, що підтверджується показниками діяльності банків, що функціонують на території України.

Банк - центр кваліфікованих кадрів, зайнятості населення, нарешті, великий платник податків для поповнення бюджетів всіх рівнів держави. Дозвіл питань, пов'язаних з розвитком банківської інфраструктури, принципово важливо як з практичної, так і з політичної точок зору, оскільки розвинена інфраструктури - один з дієвих стабілізаторів соціально-економічного розвитку.

Зазначимо, що особливістю українського ринку є надмірна концентрація капіталу в окремих регіонах, внаслідок чого спостерігається нерівномірний розподіл

фінансових інститутів по території України. Варто також вказати, що за останнє десятиліття намітилася тенденція до скорочення числа функціонуючих кредитних організацій, у тому числі за рахунок зниження підрозділів банків у регіонах. Загальне число діючих банків та без балансових відділень за 2011 рік зменшилося на 10 - з 867 до 857. З одного боку, держава проводить політику підвищення капіталізації, не залишаючи жодних шансів розвитку малим фінансовим інститутам, а з іншого - менеджмент комерційних банків, оптимізуючи витрати і нарощуючи ліквідність, налаштовує регіональний бізнес на скорочення філіальної мережі і числа представництв. На сьогоднішній день стала проблемою подальше існування і розвиток регіональних банків, їх можливість конкурувати з філіями великих іноземних банків. Стратегія великих банків, що полягає в розширенні свого бізнесу і захоплення нових ринків у регіонах, становить певну загрозу втрати частки регіонального ринку і подальшого функціонування регіональних банків, змушуючи їх шукати шляхи підвищення конкурентоспроможності на регіональному банківському ринку, а для цього необхідне нарощування капіталізації. Слід вказати, що незважаючи на те, що високими темпами збільшуються активи і капітал кредитних організацій, розширюється їх ресурсна база, в основному за рахунок залучення коштів населення, все ж серйозною проблемою діяльності більшості регіональних банків залишається низький рівень капіталізації – основного гаранта захисту інтересів кредиторів і вкладників. Власний капітал становить основу діяльності будь-якого комерційного банку, забезпечує банку економічну самостійність і стабільність функціонування і вважається в банківській практиці резервом ресурсів, що дозволяє підтримувати платоспроможність банку навіть при втраті ним частини своїх активів за рахунок ризикових операцій. [7].

Ресурси банківської системи Черкаської області за 2008-2011 рр. зросли і на кінець 2011 року становили 11637,8 млн. грн.. В структурі ресурсів вклади населення становили 5923,6 млн. грн., кошти юридичних осіб – 1295,0 млн. грн., ресурси куплені в інших банках – 2544,3млн. грн.

Найбільшу частку в загальному обсязі ресурсів мали кошти в іноземній валюті – 53,7%, відповідно в національній валюті – 46,3%. Однак в минулому році частка коштів в національній валюті складала 61,3%, в іноземній валюті – 38,7%.

Ресурси установ банків переважно спрямовуються на кредитування економіки регіону. У 2011 році загальний обсяг кредитних вкладень збільшився на 2512, 8 млн. грн., або на 52,8%. У строковому розрізі позитивним фактором є збільшення в 2011 році довгострокових кредитів на 58,7% (у 2010 р. – на 76,4%), питома вага яких складала у загальному обсязі вимог за наданими кредитами 81,4%. Проте, як і в минулому році довгострокові вкладення мають не інвестиційну, а споживчу спрямованість, так як довгострокові кредити, надані фізичним особам, збільшувалися більшими темпами 65,1% (у 2010 році – 91,4%), ніж аналогічні за терміном кредити надані юридичним особам 39,7% (у 2010 р. – 58,4%).[8].

Комерційні банки поки що не вкладають достатніх ресурсів у інвестиційні проекти, мало виділяються позики підприємствам на поповнення оборотних коштів. У цих умовах повільно налагоджується взаємодія банків з галузями народного господарства, а потреби підприємств в оборотних коштах банківськими позиками задовольняються лише на 9-12 %. Істотним чинником, що впливає на взаємини реального і банківського секторів економіки, залишається недостатність ресурсів банків для довгострокового кредитування.

Відносно невисокий темп нарощування капіталу кредитними організаціями України має свої причини, однією з яких є те, що у підприємств реального сектора економіки вкладення власних коштів у капітали кредитних організацій займає не перше місце в рейтингу їх економічних переваг.

Низький рівень капіталізації регіональних банків також породжує ряд проблем: низька транспарентність (недовіру вкладників і кредиторів); відсутність «довгострокових» грошей, обмеженість здійснення активних операцій. Так, наприклад, збільшення величини сукупного капіталу кредитних організацій регіону за аналізований період пов'язане із зростанням прибутку і фондів кредитних організацій на 18,2%, зростанням обсягу субординованих позик на 32%, а також приростом вартості майна за рахунок переоцінки на 70,8%. Чітке позиціонування регіональних банків дозволить їм, як нам представляється, акумулювати фінансові ресурси і зайняти свою нішу на регіональних ринках банківських послуг. У першу чергу, це велика спеціалізація на таких банківських послугах, як споживче кредитування, кредитування малого та середнього бізнесу. Регіональні банки - основні партнери малого та середнього бізнесу, підприємств і організацій, що знаходяться в регіоні. Причинами уподобання малого та середнього бізнесу працювати з місцевими банками є велика доступність, довіру, імідж і можливість перевірити бездоганність репутації. Це найголовніші конкурентні переваги більшості регіональних банків. Майже вся діяльність малого та середнього підприємництва здійснюється безпосередньо в регіоні, в конкретному місті чи районі, і всі зацікавлені особи мають можливість при необхідності отримувати інформацію про банк. Залучені кошти регіональні банки використовують для виконання кредитних операцій на території регіону, що дозволяє зростати ресурсній базі регіону, а не виводити кошти за її межі, як здійснюють філії іноземних банків. Необхідно враховувати, що для того щоб регіональний банк функціонував, потрібно не тільки розробити і зайняти якісь ніші, необхідно за рахунок їх заповнення нарощувати обсяг працюючих активів або збільшувати позитивне сальдо між непроцентними доходами і витратами. Це означає, що регіональним банкам необхідні певні інтеграційні процеси, спрямовані на збільшення капіталізації та підвищення надійності. Актуальним питанням є визначення особливостей банківської діяльності регіону у взаємозв'язку з станом реального сектора економіки. У банківському секторі регіону склався досить високий рівень обслуговування клієнтів та якості банківських послуг, що надаються. Однак, як і в інших регіонах, філії найбільших банків займають домінуюче становище на ринку банківських послуг, у них же і сконцентрований основний обсяг залучених і розміщених коштів. Ефективно побудована політика залучення ресурсів від фізичних та юридичних осіб дозволила банкам не тільки утримати, але і збільшити обсяг залучених коштів. Основні залучені ресурси кредитних організацій формувалися за рахунок коштів юридичних осіб та депозитів фізичних осіб. Частка залучених коштів мала тенденцію до зниження. Це пов'язано з переглядом банками створених резервів на можливі збитки у бік збільшення. У сукупних пасивах банківського сектора основною складовою є кошти клієнтів - 67,3%, в яких у свою чергу переважають залучені кошти фізичних осіб -51,1% [7].

Процес розвитку довгострокового кредитування реального сектора економіки місцевими комерційними банками знаходиться на рівні застою і є можливості для його активізації [2]. На нашу думку, для вирішення питань, пов'язаних з формуванням ефективною регіональною банківською системою, слід здійснити поетапний перехід від екстенсивного розвитку регіональної банківської системи до інтенсивного, на базі нарощування, в першу чергу, капіталів банків, створити надійну інфраструктуру, забезпечити більш ефективне долі банків у розвитку реального сектора, вирішенні соціальних проблем. При цьому треба враховувати, що на розвиток регіональної банківської системи на сучасному етапі розвитку надають негативний вплив наступні фактори: недостатній рівень капіталу в регіональних банків і нерозвинена філіальна мережа; нерозвиненість реального сектора економіки і важливо, що банк - це лише обслуговуюча структура. Первинний реальний сектор, і тільки якщо він буде стабільно і динамічно розвиватися, можна розраховувати і на розвиток регіональної банківської системи.

Також можна виділити ряд обставин, що стримують розвиток банківського сектора регіону: нерозвинені системи управління; слабкий рівень бізнес-планування; незадовільний рівень професіоналізму керівництва деяких банків; ведення недобросовісної комерційної практики; високі ризики кредитування; недостатність звітності багатьох вітчизняних підприємств; обмежені ресурсні можливості більшості банків і т.д.

Крім недостатнього розміру власного капіталу, не відповідає вимогам успішного кредитування реального сектора економіки структура залучених ресурсів, значна частина заощаджень фізичних осіб все ще випадає з банківського процесу. Основний обсяг ресурсів банків України концентрується на розрахункових і поточних рахунках клієнтів (понад 56,3%). Кошти на рахунках за своїм характером є залученими до запитання і можуть бути використані власниками рахунків у будь-який час, вони не є твердою ресурсною базою для здійснення кредитування. У цілому ж можна також відзначити, що існуючі соціально-економічні показники країни, високий рівень інвестиційного ризику, низький рівень оцінки кредитоспроможності регіону (про що свідчать висока дотаційність бюджету, низька частка прибуткових підприємств, низький рівень доходів населення, низька частка інвестиційних витрат та ін.) обумовлюють низьку ймовірність того, що Україна може виступати гарантом за кредитами і позиками, що знижує інтерес до регіону з боку інвесторів, банків та інших структур. Враховуючи проблеми, з якими стикаються в даний час регіональні банки, необхідно визначити шляхи забезпечення їх надійності. При цьому повинна проводитися активна комплексна робота за участю всіх сторін: безпосередньо самих банків, територіальних установ Національного банку України, законодавчої та виконавчої влади регіонів України. На наш погляд, вони можуть бути згруповані за такими напрямками:

- Забезпечення економічної безпеки регіональних банків;
- Підвищення капіталізації банків;
- Створення умов для взаємодії банків з реальним сектором економіки та активізація інвестиційної діяльності банків;
- Взаємодія регіональних банків з регіональними органами влади, територіальним управлінням Національного банку України;
- Формування конкурентного банківського середовища.

Для забезпечення економічної безпеки банків необхідно послідовний розвиток банківського сектора за такими етапами:

1. Перший етап - це забезпечення регіональними банками вимог законодавства України, що стосуються їх діяльності як суб'єктів господарювання: вимоги до капіталу, система обов'язкових нормативів, регулювання ризиків і ін..
2. Другий етап – забезпечення банками регіону власного простого відтворення. Загроза цього етапу проявляється у відриві банківського і реального секторів економіки.
3. Третій етап – реалізація інвестиційного типу відтворення банківського сектору регіону.
4. Четвертий етап вищого рівня безпеки - підвищення рівня соціально-економічного становища регіону. На цьому рівні банківський сектор розвивається досить високими темпами, а ефект його діяльності позитивно відбивається на функціонуванні реального сектора економіки регіону і його соціальної складової. Що

стосується капіталізації регіональних банків, необхідно відзначити наступне. Основними джерелами нарощування власних коштів для банків є внутрішні – збільшення статутного капіталу за рахунок капіталізації прибутку і існуючих акціонерів, і зовнішні – за рахунок залучення субординованих кредитів і процес IPO (продаж акцій стратегічно інвесторам). У регіональних банків такі можливості обмежені. Збільшення капіталу за рахунок капіталізації прибутку можливо тільки при постійній високій ефективності банківської діяльності, отримання максимуму прибутку на виплату дивідендів. Діяльність регіональних банків поки не характеризується високим рівнем прибутковості, достатнім для високих темпів нарощування капіталу. Регіональні банки, як правило, також не можуть залучити інвесторів. Значне кількість підприємств України через збиткову діяльність та низького рівня прибутковості не мають можливості брати участь у формуванні та збільшенні статутного капіталу банків. Що стосується процесу продажу акцій інвесторам, то це тривала і витратна процедура, що не можуть собі дозволити не тільки банки України. Для підвищення капіталізації банків регіонів (країни в цілому) на основі вивчення досліджень проблем і шляхів розвитку регіональних банківських систем, матеріалів різних міжнародних банківських конференцій пропонуємо вживання наступних заходів:

- Стимулювати приріст банківського капіталу економічними методами, включаючи податкові пільги;
- Звільнення частини прибутку інвесторів, що спрямовується на формування статутного капіталу банків;
- Законодавче спрощення регулювання капіталу банків, зняття адміністративних бар'єрів для включення капіталів в банки.
- Розробка та впровадження порядку надання комерційним банкам субординованих кредитів;
- Злиття, укрупнення і консолідація банків, об'єднання в банківські групи. Сьогодні підвищення ролі регіональних банків у реальному секторі економіки є

однією з найважливіших завдань держави. Роль банків у розвитку економіки регіону (країни) традиційно оцінюється за ступенем виконання ними основних функцій і за рівнем участі у виробництві валового регіонального продукту (ВРП).

Ряд авторів справедливо вказують, що зміцненню регіональної мережі банків можуть сприяти наступні заходи: формування регіональних ринків капіталу, адекватних за обсягом, структурі та іншим характеристикам економічному потенціалу та інвестиційним потребам регіону; створення в кожному регіоні оптимальної структури банківських установ за обсягом операцій і організаційного формі, що дозволить раціональніше поєднувати діяльність місцевих банків, філій великих кредитних організацій з інших регіонів та інших форм кредитних установ; ефективне функціонування регіонального ринку цінних паперів як важливого каналу інвестування в реальний сектор економіки.

Активізації банківської діяльності суб'єктами України, крім того, могли б сприяти регіональні органи, місцевий бізнес, маючи на увазі об'єднання їх зусиль по створенню кредитних організацій, здатних задовольнити попит на банківські послуги; підтримувати впровадження в регіонах практики синдикатованого кредитування, а також спільного кредитування найбільших підприємств суб'єктів країни кількома банками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Геєць В. М. Іноземний капітал у банківській системі України / В. М. Геєць // Дзеркало тижня. – 2011. – № 26. – С. 31-34.
2. Кириченко О. А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О. А. Кириченко, С. В. Мелесик // Актуальні питання економіки. – 2010. – № 8. – С. 73-78.
3. Майборода Л. Основні підходи до проведення аналізу розвитку банківського сектору / Л. Майборода // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 49-53.
4. Уманцев Ю. Конкурентна політика на ринку банківських послуг у контексті глобалізації / Ю. Уманцев // Банківська справа. – 2010. – № 5. – С. 57-61.
5. Яременко С. Падіння фінансово-банківського сектору – основна причина економічної кризи в Україні / С. Яременко // Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 8. – С. 87-93.
6. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в умовах кризи / В.І. Міщенко, А.В. Сомік, Р.С. Лисенко. - К.: Центр наукових досліджень НБУ, 2010. – 96 с.
7. Огляд банківської системи за 2011 рік - результати діяльності, проблеми та перспективи - Українське кредитно-рейтингове агентство для "Незалежної асоціації банків України" – електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202011%20\(in%20Ukrainian\).pdf](http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202011%20(in%20Ukrainian).pdf)
8. Огляд банківської системи за 2010 рік - результати діяльності, проблеми та перспективи - Українське кредитно-рейтингове агентство для "Незалежної асоціації банків України" – електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202010%20\(in%20Ukrainian\).pdf](http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202010%20(in%20Ukrainian).pdf)

References.

1. Geec` V. M. Inozemniy kapital u bankivsk`kii sistemii Ukraini / V. M. Geec` // Dzerkalo tizhnya. – 2011. – № 26. – S. 31-34.
2. Kirichenko O. A. Ekonomichna bezpeka bankivsk`koi sistemii Ukraini v umovax global`noi finansovoi krizi / O. A. Kirichenko, S. V. Melesik // Aktual`ni pitannya ekonomiki. – 2010. – № 8. – S. 73-78.
3. Maiboroda L. Osnovni pidkhodi do provedennya analizu rozvitku bankivsk`kogo sektoru / L. Maiboroda // Visnik NBU. – 2011. – № 1. – S. 49-53.
4. Umancev YU. Konkurentna politika na rinku bankivsk`kix poslug u konteksti globalizacii / YU. Umancev // Bankivsk`ka sprava. – 2010. – № 5. – S. 57-61.
5. YAremenko S. Padinnya finansovo-bankivsk`kogo sektoru – osnovna prichina ekonomichnoi krizi v Ukraini / S. YAremenko // Ekonomichnii chasopis-XXI. – 2010. – № 8. – S. 87-93.
6. Osoblivosti dii transmisiinogo mexanizmu groshovo-kreditnoi politiki v umovax krizi / V.I. Mischenko, A.V. Somik, R.S. Lisenko. - K.: Centr naukovix doslidzhen` NBU, 2010. – 96 s.
7. Oglyad bankivsk`koi sistemii za 2011 rik - rezul`tati diyal`nosti, problemi ta perspektivi - Ukrainsk`ke kreditno-reitingove agentstvo dlya "Nezaleznoi asociacii bankiv Ukraini" – elektronni resurs. Rezhim dostupu: [http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202011%20\(in%20Ukrainian\).pdf](http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202011%20(in%20Ukrainian).pdf)
8. Oglyad bankivsk`koi sistemii za 2010 rik - rezul`tati diyal`nosti, problemi ta perspektivi - Ukrainsk`ke kreditno-reitingove agentstvo dlya "Nezaleznoi asociacii bankiv Ukraini" – elektronni resurs. Rezhim dostupu: [http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202010%20\(in%20Ukrainian\).pdf](http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202010%20(in%20Ukrainian).pdf)

Стаття надійшла до редакції 31.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"